

Föreställningar om folkbiblioteket

Den diskursiva konstruktionen av "folkbiblioteket" i tre artiklar ur tidskrifterna DIK-forum och Biblioteksbladet

Av Karin Antonsson

1 Inledning

De allmänna bibliotek som går under benämningen folkbibliotek har i Sverige en historia som tar sin början på 1800-talet. Folkbibliotekens verksamheter och uppgifter har dock genom tiderna förändrats i relation till de värderingar och normer som genomsyrat samhället utanför. Folkbiblioteket som samhällselig institution kan därmed sägas vara föremål för intresse- eller maktkamp.

En dimension av makt är den som brukas beskrivas som "makten över tanken". Detta innebär att makt kan utövas genom formande av föreställningar och idéer hos individerna. Hur vi talar om saker och företeelser blir med ett sådant synsätt viktigt att undersöka, då talet avslöjar vissa tankemönster hos den som talar och därigenom hos det omgivande samhället.

Jag kommer i den text som följer att försöka ringa in talet om folkbibliotek i två för svenskt biblioteksliv centrala tidskrifter. En sådan undersökning blir även viktig av den anledningen att en skribent i en sådan tidskrift har möjlighet att påverka, återskapa och förändra tankemönster hos de människor som är hennes eller hans läsare.

2 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte är att analysera den diskursiva konstruktionen av "folkbiblioteket" i tre artiklar ur tidskrifterna *Biblioteksbladet* och *DIK-forum*. Eftersom en viktig del i diskursanalysen är att se hur diskurser förändras över tid är de valda artiklarna från olika årtionden: 1980-talet, 1990-talet och 2000-talet. De frågeställningar som jag försöker besvara är:

- Vilka föreställningar om folkbiblioteket framkommer innehållsligt i artiklarna?
- Vilka föreställningar om folkbiblioteket framkommer språkligt i artiklarna, d.v.s. i meningsbyggnad, ordval och bildspråk?

3 Metodologiska utgångspunkter

Min metodologiska utgångspunkt är diskursanalytisk. Jag ansluter mig därmed till diskursanalysens teoretiska utgångspunkter, vilket innebär att jag betraktar språket som avgörande i formandet av verkligheten. Det är genom språket den politiska och sociala verkligheten konstrueras. Fastän verkligheten finns utanför språket, är det genom detta den får sin betydelse (Bergström och Boréus 2002: 234f). I den anglosaxiska inriktningen inom diskursanalys – vilken jag även ansluter mig till i denna text – ses språket som ett teckensystem där termerna eller tecknen, inte har någon given innebörd (a.a.:229). Tecknen består av dels ett ut-

tryck, d.v.s. ett namn eller en beteckning, dels av ett tankeinhåll d.v.s. en föreställning om tecknet. Tecknet ”man”, för att ta ett exempel består av det talade eller skrivna ordet ”man” och ett tankeinhåll, det vi associerar med ordet ”man”. Exempel på det senare skulle till exempel kunna vara ”aktiv” ”stark” ”ishockeyspelare” eller ”präst”. De innehåll vi tillskriver tecknen varierar beroende på vilka filter vi betraktar världen genom. Alla associerar således inte samma saker till ordet ”man”. En diskurs kännetecknas dock av att den reducerar mångtydigheten hos tecknen och tillskriver dem skenbar stabilitet (a.a.). Diskurser kan därmed sägas konstituera maktförhållanden, eftersom det språkliga mönstret anses sätta gränser för hur vi tänker och handlar (a.a.:222).

3.1 Genomförande

De konkreta förfaringssätt på vilka diskursanalysen kan användas är många, och måste avgöras av forskningsfrågan. I mitt försök att fånga de tankeinhåll som finns i tecknet ”folkbibliotek” i de olika artiklarna har jag för det första undersökt hur folkbiblioteket beskrivs på textens innehållsliga nivå. För att fånga de mer subtila föreställningarna har jag även använt lingvistisk textanalys och delmetoderna syntaxanalys, metaforanalys och lexikal analys.

3.1.1 Syntaxanalys

Utgångspunkten i en syntaxanalys är att varje språk innehåller olika modeller för att beskriva skeenden (Bergström och Boréus 2000:197). I en syntaxanalys analyserar man hur skeenden beskrivs genom att undersöka olika element i texten. Transitivitet är en term som inom syntaxanalysen används för att beskriva hur meningsbyggnaden uttrycker perspektivet för ett skeende (a.a.). Transitiviteten har tre grundstenar: processer, deltagare och omständigheter. *Processer* kan indelas i handlingar eller händelser. En handling utförs avsiktligt av någon, medan en händelse är något som inträffat utan att någon handlat medvetet för det. *Processerna* kan vara materiella, verbala eller mentala. Exempel på en materiell handling är att någon kastar någonting. En verbal process har med tal eller uttryck att göra och en mental process är någonting som sker i vårt inre, till exempel att vi drömmer. *Deltagare* kan antingen vara agenter, de som handlar i skeendena, eller deltagare som påverkas av handlingar eller händelser. Deltagare kan vara mänskliga (mottagare) eller icke-mänskliga (objekt). *Omständigheter* är tider och platser. De olika elementen åskådliggörs och sammanfattas i tabell 1 nedan.

Tabell 1. Modifierad modell för beskrivning av skeenden (Bergström och Boréus 2002:200.)

Processer			Deltagare		Omständigheter
Handlingar			agenter		tid
fysiska	verbala	mentala	Deltagare som påverkas		
Händelser			Mottagare	objekt	plats
fysiska	verbala	mentala			

En grundidé i syntaxanalys är att ställa textens befintliga meningsbyggnad mot andra möjliga konstruktioner. Detta kommer inte i någon större omfattning att göras i denna text. Efter-

som jag intresserar mig för vilka föreställningar om folkbibliotek som finns i de undersökta texterna har jag i den syntaktiska analysen istället undersökt de skeenden i vilka folkbiblioteket förekommer som deltagare, och noterat vilka deltagarroller folkbiblioteket fått i dessa skeenden. Redan detta kan som jag ser det, hjälpa mig att förstå de innehåll som i artiklarna läggs in i tecknet "folkbibliotek". Till "folkbibliotek" har jag här också räknat de ord som på ett tydligt sätt refererar till detta, vilket till exempel "biblioteken" eller "biblioteket" i många fall kan göra. Ett problem i sammanhanget har varit om referenser som t.ex. "vi" och "våra" i texterna syftar på folkbiblioteket eller inte och därmed om de skeenden i vilka dessa förekommer skulle räknas. I de fall de inte har varit helt entydiga har jag valt att inte räkna dem.

3.1.2 Metaforanalys

Metaforer är [...] "uttryck som överför betydelse från ett område till ett annat, ofta genom att likna en abstrakt och komplex företeelse vid något mer konkret och vardagligt" (Bergström och Boréus 2000:217). Metaforer kan sägas belysa vissa aspekter av fenomen, medan de döljer andra. *Begreppsliga metaforer* är gemensamma föreställningar i en kultur, enligt vilka en företeelse begripliggörs i termer av något annat som det inte är. "Tid är pengar" är ett exempel på en begreppslig metafor som kommer till uttryck i språket genom metaforiska uttryck som till exempel "slösa bort tiden" (a.a.:182). *Metaforiska uttryck* brukar delas in i aktiva och inaktiva metaforer. *Aktiva metaforer* är nyskapande metaforer vars innebörd bara kan förstås utifrån sitt sammanhang. *Inaktiva metaforer* är metaforer som tagits upp i vardagsspråket och som framstår som metaforer först vid eftertanke.

Av den orsaken att mitt syfte är att undersöka föreställningar om folkbiblioteket, har jag i mina metaforanalyser först noterat de metaforer som används för att beskriva folkbiblioteket. Därefter följer en diskussion om vad metaforerna säger om tankeinnehållet i tecknet "folkbibliotek".

3.1.3 Lexikal analys

En lexikal analys behandlar lexikon eller ordval i en text. Utgångspunkten är att de ord vi väljer att beskriva företeelser med säger något om det ideologiska perspektivet. Jag har i de lexikala analyserna undersökt vilka bestämningar som används för att referera till biblioteket, och resonerat om vad dessa kan tänkas säga om innehållet i tecknet "folkbibliotek" i de olika artiklarna.

4 Material och kontext

De analyserade artiklarna handlar alla om folkbibliotek. Artikeln "Livboj i informationsflödet" är skriven av Kerstin Ullander och publicerad i *Biblioteksbladet* 11/1986. Artikeln "Mötesplatser för demokratisk information" publicerades i *DIK-forum* 6/1995 och är skriven av Peter Almerud. Den sista artikeln, "Lust, nyfikenhet och gränslöshet" publicerades i *DIK-*

forum 15/2002 och är även den skriven av Peter Almerud. Innehållet i de olika artiklarna presenteras mer ingående under respektive analys.

Hur man talar om någonting beror till stor del på vilken kontext eller diskursiv praktik man befinner sig i. En viktig del av förståelsen av en diskurs är således att se den i sitt sammanhang. De tre tidningsartiklarna är publicerade i tidskrifterna *Biblioteksbladet* och *DIK-forum*. Båda är inflytelserika tidningar i det svenska bibliotekslivet. I *Biblioteksbladet* granskas internationella kultur- och bibliotekspolitik, biblioteksforskning samt informations- och dokumentationsfrågor. Tidskriften ges ut av svensk biblioteksforening – en ideell, politiskt obunden, bibliotekspolitisk organisation som arbetar för ”ett effektivt och dynamiskt svenskt bibliotekssystem av hög standard, för att den svenska bibliotekslagen tillämpas och utvecklas samt för biblioteken som ett värn för demokrati och yttrandefrihet” (*Svensk biblioteksforening* 2006).

DIK-forum är fackförbundet DIK:s medlemstidning. DIK är en underavdelning till SACO, Sveriges Akademikers Centralorganisation. DIK-yrkena kan fångas in med orden dokumentation, information, kommunikation och kultur. Bibliotekaryrket är således ett DIK-yrke. Medlemstidningen *DIK-forum* ”bevakar förhandlingsområdet och arbetsmarknaden för DIK-yrkena”. Den granskar kultur- och mediapolitik samt rapporterar om vad som händer på de arbetsplatser och inom de yrken där DIK:s medlemmar arbetar (*DIK* 2006).

5 Resultat

Nedan presenteras de resultat analysen av tidningsartiklarna utmynnat i. Artiklarna och deras analysresultaten presenteras i kronologisk med artikeln från 1986 först och artikeln från 2002 sist.

5.1 ”Livboj i informationsflödet” – 1986

Artikeln från 1986, ”Livboj i informationsflödet” är skriven av Kerstin Ullander, biblioteks- och informationschef. Den publicerades i *Biblioteksbladet* nr 11 1986, s.11. Artikeln har en debatterande karaktär. Skribenten vill lyfta fram och argumentera för att bibliotekarier ägnar sig åt läsfrämjande arbete, en uppgift som hon anser riskerar bli åsidosatt eftersom folkbibliotekens informationsdebatt alltmer kommit att handla om ”hur vi på bästa sätt ska kunna tävla med branschorganisationer och andra om att utföra informationssökning åt företaget” (Ullander 1986:11 f). Uppgiften att främja människors läsförmåga är enligt Ullander särdeles viktig i en tid då informationsförmedlingen kommit att domineras av snabba medier som TV och datorer. I texten anges således det läsfrämjande arbetet som folkbibliotekets primära funktion, folkbiblioteket har ett ansvar för människors läsförmåga och läsintresse. Folkbiblioteket betraktas också som en förmedlare av *tryckta* medier, vars funktion ställs i opposition mot snabba medier som TV och datorer. De förra kan leda till kunskap, de senare enbart till information.

Folkbiblioteket förekommer som deltagare i sju av de beskrivna skeendena. Fyra gånger uppträder det som agent och tre gånger som objekt. Folkbiblioteket är alltså agent i textens struktur. Det slags handlingar som det utför är uteslutande materiella – de *arbetar* med det

tryckta ordet, *medverkar* till att överbrygga klassklyftorna i samhället, *underlättar* kunskaps-tilläggnandet och *klarar* uppgifter. Att folkbiblioteket oftast uppträder som agent och får utföra handlingar som normalt sätt bara levande varelser kan göra, ser jag som ett uttryck för en förståelse av "folkbiblioteket" som en institution i betydelsen en samhällelig inrättning med vissa uppdrag och åtaganden. "Folkbiblioteket" används i texten som beteckning för denna institution i sin helhet. De människor som ingår i och upprätthåller denna institution ingår i skribentens förståelse av "folkbibliotek". Det folkbibliotek som uppträder i den här texten är således inte någonting som är knutet till en viss plats eller "död materia" som byggnader eller hus. Dessa är sällan särskilt handlingskraftiga.

Om folkbiblioteken sägs att de är *fantastiska redskap*, vilket jag betraktar som en positivt laddad referent. Folkbiblioteken förstås i denna text som någonting bra. Att hävda att folkbiblioteket är ett redskap är också att beskriva det med en metafor. Ett redskap är, som jag ser det något som inte har ett värde i sig själv, utan används i syfte att uppnå någonting annat. När denna metafor används om folkbiblioteket, som i texten förstås som en institution med vissa uppgifter och åtaganden, är den kanhända ett uttryck för en föreställning om att denna institution ska arbeta för att vissa syften ska uppnås, att den i första hand ska vara nyttig. Den andra metaforen som i texten används om folkbiblioteket är den *livboj* som finns i rubriken "Livboj i informationsflödet". Detta är visserligen inte en metafor som tagits upp i vardagsspråket och kan därmed inte ses som ett direkt uttryck för underliggande kulturella föreställningar. Snarare är metaforen "livboj" ett uttryck för något skribenten medvetet velat säga: informationssamhället med sina snabba medier som TV och datorer är något negativt och nedbrytande, men folkbiblioteket, om det arbetar med tryckta medier och ägnar sig åt läsförmedlande arbete, kan utgöra en motvikt till detta och bidra till konstruktivitet och upplysning. Som jag ser det konstrueras också den metafor som här används om folkbiblioteket, d.v.s. "livboj", i relation för den metafor som används om informationstekniken, d.v.s. "informationsflödet". Denna metafor relaterar i sin tur till den begreppsliga metaforen om informationsteknik som vatten eller vattendrag, där drunkningsrisk föreligger. När skribenten beskriver folkbiblioteket som en "livboj" konstruerar hon det således i relation till ett metaforiskt uttryck som detta folkbibliotek associeras negativt med och som kan inordnas under en begreppslig metafor och en i vår kultur kollektiv förståelse.

5.2 "Mötesplatser för demokratisk information" – 1995

Artikeln "Mötesplatser för demokratisk information" publicerades i *DIK-forum* nummer 6 /1995, s. 13 Den är skriven av Peter Almerud och bygger på en intervju med Anders Gillner, "information manager" på Tekniska högskolan i Stockholm. Gillner får här delge sin syn på folkbibliotekens uppgifter i samhället. Enligt honom kan folkbiblioteken och bibliotekarierna komma att utgöra ett navigeringsinstrument i det totalt oöverblickbara informationen som finns på Internet. Tvärtemot de som tror att IT-utvecklingen kommer att göra bibliotekarierna arbetslösa och "förpassa biblioteken till soptippen" (Almerud 1995:13), menar Gillner att biblioteken kommer att stå i centrum för IT-utvecklingen och bli "mötesplatser för demokratisk information" (a.a.). Enligt Gillner kommer biblioteken att kunna erbjuda människor den

digitala teknik som de själva inte kommer att ha tillgång till inom en närstående framtid. Till exempel kommer människor att kunna komma till biblioteket för att surfa på Internet, maila eller sitta där och samtidigt göra ”multimediala promenader” annorstädes. Folkbiblioteket beskrivs alltså enligt ovanstående både som mötesplatser och som informationspunkter. De har en roll som förmedlare av *information*, vilket tycks innefatta såväl tryckta medier som digitala, även om fokus ligger på det senare.

Folkbiblioteket förekommer som deltagare i elva av textens skeenden. Av dessa är folkbiblioteket agent i tre, som objekt i sju och som plats i en. I textens struktur framträder alltså biblioteket som plats eftersom det oftast påverkas av andras handlingar eller av händelser som ingen kan tillskrivas ansvaret för. Vad är det då för slags objekt? Det är till att börja med någonting som kan förpassas till soptippen av den informationsteknologiska utvecklingen. Detta öde kan tydligen inte drabba bibliotekarierna, men de kan av samma informationsteknologiska utveckling göras arbetslösa. ”Folkbiblioteket” är i texten således inte någonting som innefattar bibliotekspersonal. Det är däremot någonting som kan ”återfå den roll som mötesplats i samhället som de en gång haft”, vilket enligt min förståelse kräver att det står relativt stilla. Dessutom är det någonting som man kan sitta på. Det är som jag ser det således inte institutionen ”folkbiblioteket” med alla de människor som ingår i denna, som åsyftas i texten, inte heller specifika folkbibliotek. Snarare är det de lokaler i samhället som kallas för folkbibliotek och där vissa aktiviteter brukar försiggå som beskrivs.

Att ”folkbiblioteket” i den här texten förstås som lokaler eller platser, bekräftas av lexikonanvändningen. Folkbiblioteken är *mötesplatser* i samhället, *informationspunkter* för demokratisk information, *ställen* och *oöverträffade distributionsformer*. Att säga att något är ”oöverträffat” är också att förse det med en positiv värdeladdning, biblioteken som platser förstås således i denna text som något bra eller positivt. Två av de ovanstående ord som används för att referera till biblioteken är också metaforiska uttryck. En *punkt* är enligt *Nationalencyklopedin* ett ”objekt med läge som saknar utsträckning” (*Nationalencyklopedins Internettjänst* 2006) och en *form* förstår jag som en behållare som kan fyllas med något. Också metaforanvändningen pekar således mot en förståelse av folkbiblioteken som väl avgränsade, materiella företeelser och som något som inte nödvändigtvis innefattar mänsklig inblandning.

5.3 ”Lust, nyfikenhet och gränslöshet” – 2002

Artikeln ”Lust, nyfikenhet och gränslöshet” är publicerad i *DIK-forum* nr 15 2002, s. 14-15. Den är skriven av Peter Almerud och kan enligt min åsikt klassificeras under genren intervju. Informanten heter Larry Lempert och är bibliotekarie inom barnbiblioteksverksamheten på Stockholms stadsbibliotek. Lempert får här berätta om sin syn på folkbiblioteket och folkbibliotekariens roller, samt sina egna arbetsuppgifter. Lempert anser att folkbiblioteket är en kultur- och bildningsinstitution, en ”öppen social arena”. Bibliotekariens och bibliotekets roll är enligt hans mening att väcka läslust och att skapa olika slags möten, till exempel med andra kulturer och mellan människor och idéer. Lempert ställer sig kritisk mot en syn på biblioteket som säger att tekniken i sig är viktig, men poängterar samtidigt att datoriseringen

har ökat bibliotekariernas möjligheter att ge god service. Lempert menar att den niddbild av stränghet och slutenhet som ibland förknippas med biblioteket med ”verklighetens” bibliotek inte stämmer. Tvärtom anser han att biblioteken ”utstrålar en slags öppenhet”, som säger att det står till ens förfogande.

Folkbiblioteket förekommer som deltagare enligt mina beräkningar 27 gånger: 16 gånger som objekt, sju gånger som plats, en gång som både objekt och plats och tre gånger som agent. I textens struktur är folkbiblioteket alltså deltagare som påverkas av andras handlingar. Framförallt är biblioteket någonting man kan tala om, det är oftast deltagare i verbala handlingar. Man talar då gärna om det som en mötesplats, en plats vars betydelse avgörs av vilken bild man har med sig när man kommer dit. Kanske är det något som bibliotekarier berättar om i gymnasieklaser. Det är också en plats där vissa regler gäller, som man kan komma till och där man kan känna sig som en shejk på Harrods. Av undersökningen av de deltagarroller folkbiblioteket fått i denna text drar jag slutsatsen att folkbibliotek framförallt förstås som fysiska platser även i denna text.

Också lexikonanvändningen pekar mot en sådan förståelse; om folkbiblioteken sägs att de är mötesplatser, *öppna sociala arenor, andhål* och *oaser*. Alla dessa referenter beskriver materiellt sett väl avgränsade företeelser. Dessutom sägs att de är *oerhört tillåtande institutioner* och *kultur- och bildningsinstitutioner*, samtidigt som de är *icke-institutionella institutioner*. Om folkbiblioteken förstås som institutioner och vad som läggs in i begreppet blir oklart, när de både sägs vara institutioner och icke-institutioner, . Kvar blir den positivt laddade referenten ”oerhört tillåtande” och orden ”kultur och bildning”. Av detta framgår att folkbiblioteket, vad det än må vara, betraktas som något positivt som har med kultur och bildning att göra.

Några av de ord som används för att referera till folkbiblioteket är också metaforer. Metaforen *andhål* är sammansättning av två ord ”andas” och ”hål”. Att andas innebär att hämta luft och ett hål kan kanske beskrivas som ett ingenting med någonting runtomkring. Användandet av metaforen andhål säger därför kanske mer om förståelsen av världen utanför än om förståelsen av folkbiblioteket som sådant. Det säger enligt min mening att det inte går att andas i världen utanför och att man därför måste hämta den luft man behöver på folkbiblioteket. Trots att metaforen inte säger särskilt mycket om förståelsen av folkbiblioteket i sig kan man fundera över de effekter metaforen kan medföra för folkbibliotekets verksamheter. Varför fokusera på kultur och bildning när medborgarna lider brist på så fundamentala saker som kväve och syre?

En oas är enligt Nationalencyklopedin ”ett grönskande och bördigt område i öken beroende på lokalt god tillgång till sötvatten” (Nationalencyklopedins Internet-tjänst 2006). Användandet av metaforen oas för tankarna i samma riktning som metaforen andhål gör; att folkbiblioteket är en plats där man kan pusta ut och inhämta de nödvändigheter som världen utanför lider brist på. En arena är enligt samma källa ”den sandbeströdda platsen för skådespelet på en romersk amfiteater; i överförd mening en skådeplats i allmänhet” (a.a.). En arena är också en plats där någonting utspelas och som har iordningsställts i underhållningssyfte. Att hävda att folkbiblioteket är en arena kan helt enkelt förevisa att man betraktar det som ett ställe där saker och ting händer. Men

kanske är användningen av metaforen arena också uttryck för en förståelse av folkbiblioteket som något som också är till för underhållning och förströelse.

6 Sammanfattande diskussion

Syftet med den här texten har varit att analysera den diskursiva konstruktionen av ”folkbiblioteket” i tre artiklar ur tidskrifterna *Biblioteksbladet* och *DIK-forum* publicerade 1986, 1995 och 2002. Vilka föreställningar om folkbiblioteket som representeras i artiklarna innehållsmässigt och språkligt, närmare bestämt meningsbyggnad, ordval och metaforer, är de frågeställningar jag har försökt att besvara. Min metodologiska utgångspunkt har varit diskursanalytisk. Analyserna har genomförts med hjälp av metoderna syntaxanalys, metaforanalys och lexikal analys.

I artikeln från 1986, ”Livboj i informationsflödet” beskrivs folkbiblioteket som en förmedlare av tryckta medier vars primära funktion är att främja läsning. Denna uppgift är enligt skribenten extra viktig i en tid då informationsförmedlingen sker med hjälp av snabba medier som TV och datorer. I artikeln ”Mötesplatser för demokratisk information” från 1995 beskrivs biblioteken som förmedlare av information, vilket inte minst innefattar digital information. I denna artikel beskrivs biblioteken även som mötesplatser. Också i 2002 års artikel, ”Lust, nyfikenhet och gränslöshet” betonas folkbibliotekens funktion som mötesplatser. Vidare anses folkbibliotekets uppgift här vara att väcka läslust. Kritik riktas mot den syn på biblioteket som säger att tekniken i sig är viktig, samtidigt betonas datoriseringens ökade möjligheter till god service för bibliotekarierna.

I *meningsbyggnaden* har folkbiblioteket i artikeln från 1986 har huvudsakligen fått en roll som agent. Jag har tolkat detta som ett uttryck för en förståelse av ”folkbiblioteket” som en institution i betydelsen en samhällelig inrättning med vissa typer av uppdrag eller åtaganden. De människor som utför dessa uppdrag och åtaganden ingår i skribentens förståelse av tecknet ”folkbibliotek”.

I artiklarna från 1995 och 2002 har folkbiblioteket istället främst fått en deltagarroll som objekt eller plats. Jag har tolkat detta som en föreställning om folkbibliotek som avgränsade platser, byggnader eller hus och som något som inte nödvändigtvis innefattar mänsklig inblandning.

Lexikonanvändningen i dessa texter pekade likaså mot en föreställning där mänskliga aktiviteter inte är nödvändiga. I artikeln från 1995 är ”mötesplatser i samhället”, ”informationspunkter för demokratisk information”, ”ställen” och ”mötesplatser” ord som används för att referera till folkbiblioteket. Också i artikeln från 2002 används ord som beskriver väl avgränsade företeelser såsom ”mötesplatser” och ”öppna sociala arenor”. I alla tre artiklar används positivt värdeladdade ord för att referera till folkbiblioteken.

De *metaforer* som används för att beskriva folkbiblioteket är i artikeln från 1986 ”redskap” och ”livboj”. Användandet av metaforen redskap har av mig tolkats som en förståelse av folkbiblioteket som någonting som ska tjäna ett visst syfte, användas för att andra saker ska uppnås och som är och ska vara nyttigt. Metaforen livboj kan betraktas som ett nyskapande uttryck för det som skribenten medvetet velat argumentera för: att informationssamhället

med sina snabba medier som TV och datorer är något negativt och nedbrytande, men att folkbiblioteket om det arbetar med tryckta medier och ägnar sig åt läsfrämjande arbete, kan utgöra en motvikt till detta och bidra till konstruktivitet och upplysning. Metaforen livboj ansluter till den begreppsliga metaforen om informationsteknik som vatten eller vattendrag, detta eftersom skribenten i sin framställning av folkbiblioteket som en livboj konstruerar det i relation eller som en antites till det metaforiska uttrycket "informationsflödet". Analysen av metaforerna i artikeln från 1995, där folkbiblioteken beskrivs som "informationspunkter" och "distributionsformer" visade i enlighet med meningsbyggnad och ordval på en förståelse av folkbiblioteken som väl avgränsade, materiella företeelser och som något som inte nödvändigtvis innefattar mänsklig inblandning. I artikeln från 2002 stod metaforerna "arena", "andhål" och "oas" att finna. Att beskriva folkbiblioteket som en arena kan i en tolkning visa på en föreställning om folkbiblioteket som ett ställe där saker och ting händer. I en annan tolkning kan användningen av denna metafor ses som ett uttryck för en uppfattning av folkbiblioteket som något som är till för underhållning och förströelse.

Metaforerna andhål och oas förevisar en förståelse av folkbiblioteket som en plats där man kan inhämta livets nödvändigheter, pusta ut och vila.

Kanske är det jämförelsen av metaforanvändningen i de olika artiklarna som tydligast visar hur den diskursiva konstruktionen av folkbiblioteket förändrats över tid. När tecknet "folkbibliotek" inte längre får betydelse genom att associeras negativt med tecknet "informationsteknik", är de metaforer som används om folkbiblioteket inte heller längre relaterade till metaforer som används för att beskriva informationstekniken.

Från att varit en livboj i informationsflödet har folkbiblioteket, som det framträder i artikeln från 2002, själv blivit såsom ett slags vattendrag eller en oas.

Referenser

- Almerud, Peter (2002): "Lust, nyfikenhet och gränslöshet" i *DIK-forum* nr 15/02.
- Almerud, Peter (1995) : "Mötesplatser för demokratisk information" i *DIK-forum* nr 6/95.
- Bergström, Göran och Boréus, Kristina (2002): *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund.
- DIK [www] Hämtat från: www.dik.se 2006-02-02.
- Nationalencyklopedins Internettjänst, NE.se [www] Hämtat från www.ne.se 2006-02-02.
- Svensk biblioteksforening [www] Hämtat från: www.biblioteksforeningen.org 2006-02-02.
- Ullander, Kerstin (1986): "Livboj i informationsflödet" i *Biblioteksbladet* nr 11/86.